

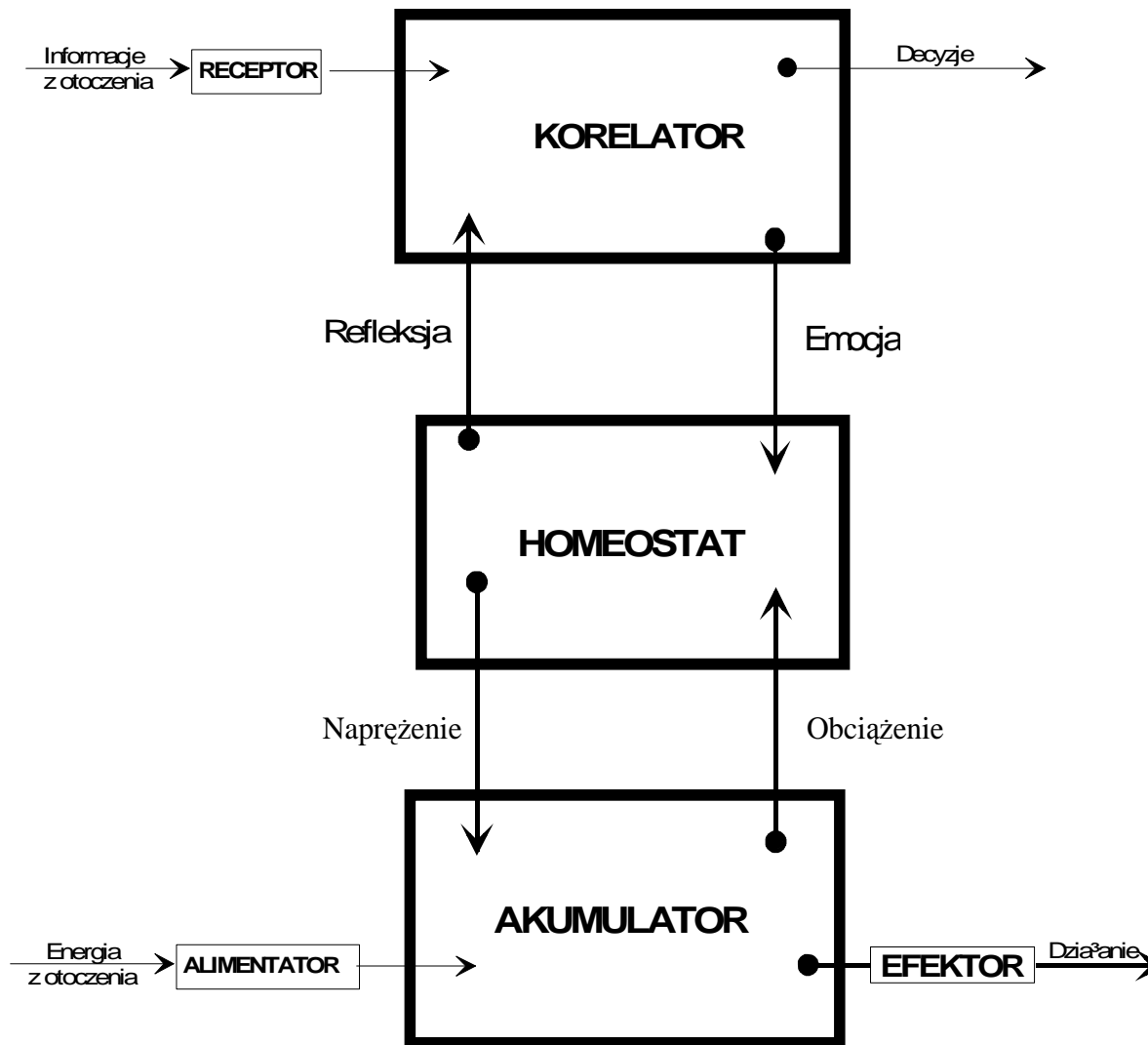
Punktem wyjścia jest wysunięcie koncepcji "systemu autonomicznego" (układu samodzielnego) , zdefiniowanego jako system:

1. zdolny do sterowania się, oraz
2. zdolny do przeciwstawiania się utracie tej zdolności.

Obydwa te wymagania są spełnione, gdy zachodzące w systemie procesy informacyjne i energetyczne są sprzężone ze sobą w sposób zapewniający utrzymanie równowagi funkcjonalnej systemu, a więc jego trwanie pomimo zagrażających temu zakłóceń.

Jednym z systemów autonomicznych jest organizm ludzki, wobec czego mają do niego zastosowanie wszystkie twierdzenia udowodnione dla systemu autonomicznego.

Na tej podstawie można mówić o parametrach sterowniczych człowieka, przy czym, ze względu na utrzymanie jego równowagi funkcjonalnej, najkorzystniej jest dla człowieka, gdy zachodzi zgodność między jego parametrami sterowniczymi a sytuacja, tj. aktualnymi parametrami otoczenia.

Ogólnie biorąc, doprowadzenie do zgodności między określonym człowiekiem a jego sytuacją jest możliwe w dwóch przypadkach:

1. gdy człowiek dostosuje się do sytuacji, albo
2. gdy sytuacja zostanie dostosowana do człowieka.

Parametry sterownicze człowieka można podzielić na **elastyczne** tj. zależne od otoczenia, i **sztywne** tj. niezależne od otoczenia.

Praktycznie znaczy to, że wymienione powyżej dwie możliwości uzyskania zgodności między człowiekiem a sytuacją wchodzi w grę jedynie w odniesieniu do parametrów elastycznych.

Mozna wyodrębnić następujące parametry charakteru:

poziom charakteru, na który składają się:

- pojemność informacyjna (inteligencja)
- rejestracyjność (pojętność),
- preferencja (talent),

- dynamizm charakteru,

szerokość charakteru, na która składają się :

- tolerancja,
- podatność.

Funkcjonowanie każdego przetwornika informacji, a więc i mózgu ludzkiego, polega na przepływach energii (sterowniczej) między elementami otrzymującymi informacje z otoczenia (zawarte w bodźcach) za pośrednictwem receptorów (organów zmysłowych) oraz elementami wydającymi informacje do otoczenia (zawarte w reakcjach) za pośrednictwem efektorów (organów ruchowych).

Przepływy energii są możliwe dzięki przewodności substancji, w której wymienione elementy są rozmieszczone. Z kolei każdy przepływ energii powoduje wzrost przewodności drogi tego przepływu, dzięki czemu informacja zostaje zarejestrowana (zapamiętana).

Z czasem zwiększona przewodność stopniowo maleje, wskutek czego następuje derejestracja informacji (zapominanie). Człowiek może się sterować w swoim otoczeniu tym skuteczniej, im więcej posiada zarejestrowanych informacji. Z kolei liczba zarejestrowanych informacji jest tym większą, im więcej jest elementów mogących odbierać i wydawać informacje, czyli im większą jest pojemność informacyjna mózgu.

W konsekwencji, im większą jest pojemność informacyjna, tym większą jest zdolność człowieka do wytwarzania wielu różnych wyobrażeń, czyli jego inteligencja.

Ponadto liczba zarejestrowanych informacji jest tym większą, im bardziej wzrasta przewodność dróg przepływu energii, czyli im większą jest rejestracyjność mózgu. .

W konsekwencji, im większą jest rejestracyjność, tym większą jest zdolność człowieka do zapamiętywania każdej odebranej informacji, czyli jego pojemność.

I wreszcie, liczba zarejestrowanych informacji jest tym większą, im większą jest przewodność początkowa, ta zaś zachodzi między elementami skupionymi blisko siebie (krótkość dróg przepływu energii), czyli im większą jest preferencyjność mózgu (najszybciej i najsilniej zostaną zapamiętane informacje dochodzące do elementów skupionych).

W konsekwencji, im większą jest preferencyjność, tym większą jest zdolność człowieka do wytwarzania wyobrażeń szczególnego rodzaju, czyli jego talent.

Inteligencja, pojętność i talent składają się na intelekt człowieka.

Wprawdzie terminy tego rodzaju są używane również w psychologii, ale nie mają one tam ścisłych definicji, a co najważniejsze, tylko cybernetyka dostarczyła dowodu, że omawiane pojęcia są niezależne od siebie.

Zarówno duża jak i mała liczba elementów może się znajdować w substancji mózgu zdolnej do wytwarzania dużych lub małych przyrostów przewodności, przy czym pewne elementy mogą być bardzo skupione albo nie. Wzajemna niezależność omawianych parametrów jest bardzo istotną okolicznością, umożliwiającą systematyzację typów ludzkiego intelektu przez kombinowanie parametrów ze sobą.

Przy najprostszycy skalach, tj. przyjmując że każdy parametr jest duży albo mały, otrzymuje się następujących osiem typów intelektu:

0. Niska inteligencja, mała pojemność, brak talentu.

Jest to typ intelektu, w którym każda z trzech właściwości intelektualnych jest mała (debilizm).

1a. Wysoka inteligencja, mała pojemność, brak talentu.

Jest to typ intelektu określany jako "ogólna inteligencja".

1b. Niska inteligencja, duża pojemność, brak talentu.

Jest to typ intelektu określany potocznie jako "dobra pamięć" 14

1c. Niska inteligencja, mała pojętność, wyraźny talent.

Jest to typ intelektu określany jako "pomysłowość".

2a. Wysoka inteligencja, duża pojętność, brak talentu.

Jest to typ intelektu określany potocznie jako "erudyta".

2b. Wysoka inteligencja, mała pojętność, wyraźny talent.

Jest to typ intelektu, do którego nadaje się określenie "perfekcjonista".

2c. Niska inteligencja, duża pojętność, wyraźny talent.

Jest to typ intelektu, dla którego można by zaproponować nazwę "intuicjonizm".

3. Wysoka inteligencja, duża pojętność, wyraźny talent.

Jest to typ intelektu, w którym każda z trzech właściwości intelektualnych jest duża. Można go określić jako "genialność", skoro nie ma w nim już nic do dodania.

Ta wielorakość ujawnia niemiernodajność jednolitej skali ocen szkolnych oraz wypracowanego przez psychologów "ilorazu inteligencji". Wymaganie, żeby uczniowie mieli przynajmniej dostateczną znajomość wszystkich przedmiotów nauczania bez wyjątku, oznacza praktycznie, że z trzech właściwości intelektualnych warunkiem powodzenia w szkole jest dobra pamięć (a nie wybitny talent). Nic dziwnego, że zadania szkolne są głównie pamięciowej natury, a za kwalifikacje na "dobrego ucznia" nauczyciele uważają pilność i pracowitość ("wkuwanie").

Mylny ten pogląd jest tak dalece rozpowszechniony, że nawet w teleturniejach premiuje się nie inteligencje lub talent lecz wyłącznie pamiętanie, - przy czym aby było jeszcze bardziej iraconalnie - najwyższe nagrody są udzielane za pamiętanie drobnych szczegółów bez znaczenia, jak gdyby encyklopedie, atlasy i słowniki nie zostały wynalezione właśnie dla odciążenia pamięci.

Sztywne parametry intelektu określają tylko potencjalny poziom charakteru (intelekt). dzięki inteligencji człowiek może przetwarzać więcej informacji, dzięki pojętności może przetwarzać informacje szybciej, a dzięki talentowi łatwo przetwarzać informacje szczególnego rodzaju - ażeby je rzeczywiście przetwarzać, musi otrzymywać bodźce z otoczenia. Rejestrowanie (zapamiętywanie) informacji wnoszonych przez bodźce jest działaniem elastycznych parametrów sterowania, w wyniku czego stan pamięci zmienia się nieustannie. Ta właśnie elastyczność sprawia, że pomimo swoich sztywnych parametrów człowiek w pewnym stopniu ugina się w swoim zachowaniu przed sztywnością reguł instytucyjnych, co sprawia wrażenie sukcesu instytucji (zwłaszcza szkoły).

Do sterowania się, a w szczególności do wywierania wpływu na swoje otoczenie, człowiek może wykorzystywać energię fizjologiczną, której źródłem jest jego własny organizm (energia wewnętrzna, pochodząca z przetwarzania energii pobieranej z otoczenia przez odżywianie) albo też energię socjologiczną, której źródła znajdują się w otoczeniu (energia zewnętrzna, wykorzystywana bezpośrednio bez przetwarzania jej przez organizm).

Ponieważ skuteczność sterowania się zależy nie tylko od energii, lecz i od czasu, dogodniej jest posługiwać się pojęciem mocy, tj. stosunku energii do czasu.

Na tej podstawie można więc rozróżniać moc fizjologiczną (wewnętrzną) i moc socjologiczną (zewnętrzną) człowieka.

Źródła mocy socjologicznej mogą być rozmaite, a określona osoba może z nich korzystać pod warunkiem, że je posiada. Na przykład, zamiast wnieść ciężką walizkę siłą własnych mięśni (moc fizjologiczna), ktoś może osiągnąć ten sam skutek, jeżeli wyreczy go członek rodziny, przyjaciel, podwładny, tragarz lub winda (moc socjologiczna). Do źródeł mocy socjologicznej należy posiadanie pieniędzy, władzy, zwierząt pociągowych, maszyn, uprawnień socjalnych itp.

Z mocy fizjologicznej człowiek musi pokrywać przede wszystkim moc jałową, niezbędną do utrzymania się organizmu przy życiu (na tzw. przemianę energii). Pozostała reszta stanowi **moc dyspozycyjną**, dzięki której człowiek może wpływać na otoczenie. Z kolei, z mocy dyspozycyjnej człowiek musi wydawać **moc roboczą**, potrzebną do zdobywania energii w otoczeniu w ilości zapewniającej pokrycie **sumy mocy jałowej i mocy roboczej**. Reszta mocy dyspozycyjnej stanowi **moc swobodna**, która człowiek może wykorzystywać do zmiany warunków swojego bytowania, a gdy zechce może ją nawet marnotrawić.

Dla ilustracji, pierwotny myśliwy musiał w polowanie wkładać tyle pracy (moc robocza), żeby z upolowanej zwierzyny moc wyżyć (pokrycie mocy jałowej) i mieć siły do dalszych polowań (pokrycie mocy roboczej). Jeżeli poza tym starczało mu sił (moc swobodna), mógł je zużywać na znalezienie sobie terenu bardziej obfitującego w zwierzynę (albo zużyć na zabawę, tańce rytualne itp.). Podobnie współczesny pracownik musi wykonywać prace zarobkową pozwalającą mu wyżyć i odnawiać siły do pracy, resztę zaś energii może wykorzystać np. na doksztalcanie się w celu znalezienia wyżej opłacanego zatrudnienia (albo na turystykę i inne przyjemności).

Jest godne uwagi, że zużywanie mocy swobodnej na poprawianie warunków bytowania prowadzi do zmniejszania mocy roboczej, a wobec tego pozostaje większą moc swobodna, dzięki czemu można uzyskać dalsze zmniejszenie mocy roboczej, itd. W granicznym przypadku moc socjologiczna może wzrosnąć tak dalece, że zużywanie mocy roboczej staje się zbędne (życie bez pracy). Z drugiej strony, jeżeli warunki bytowania są tak źle, że cała moc dyspozycyjna musi być zużywana na moc roboczą, to nie pozostaje żadna moc swobodna, a więc poprawa warunków bytowania jest niemożliwa (życie niewolnicze).

Ponieważ z upływem czasu substancja organizmu pogarsza się, tj. może przetwarzać coraz mniej energii (organizm starzeje się od urodzenia), czemu przeciwdziała zwiększanie się ilości (organizm rośnie od urodzenia), więc cała moc fizjologiczna początkowo wzrasta, a po przejściu przez maksimum zaczyna maleć. Wskutek tego podobny przebieg ma moc dyspozycyjna, gdy ona zmaleje do zera, następuje kres egzystencji organizmu (cała moc fizjologiczna nie wystarcza już nawet na pokrywanie mocy jałowej). Najkorzystniej jest dla organizmu, gdy początkowo możliwie szybko rośnie, a potem stopniowo rosnąc przestaje. W rezultacie człowiek ma w początkowym okresie życia nadmiar mocy dyspozycyjnej, a końcowym - jej niedomiar. Pośrodku organizm przechodzi przez stan wyrównany, w którym nie ma nadmiaru ani niedoboru mocy dyspozycyjnej.

Zamiast skalą ciągłą dynamizmu charakteru dogodnie jest posługiwać się skalą zawierającą pięć stopni dynamizmu (przy których podano również przyjęte oznaczenia literowe):

C - egzodynamizm (duży dynamizm dodatni),

BC - egzostatyzm (mały dynamizm dodatni),

B - statyzm (dynamizm zerowy),

AB - endostatyzm (mały dynamizm ujemny),

A - endodynamizm (duży dynamizm ujemny).

z biegiem życia charakter ludzki zmienia się w kierunku od dynamizmu dodatniego do ujemnego, czyli przechodzi przez stadia

C --> BC ---> B ---> AB ---> A

Kilkanaście najbardziej wyrazistych
wymieniono poniżej, w kolejności zmian
dynamizmu
z biegiem życia.

1/ Postawa ogólna

- C. Egzodynamik wszystko rozprasza, nic nie gromadzi.
- BC. Egzostatyk więcej rozprasza, niż gromadzi.
- B. Statyk tyle rozprasza, ile gromadzi.
- AB. Endostatyk mniej rozprasza, niż gromadzi.
- A. Endodynamik nic nie rozprasza, wszystko gromadzi.

2/ Stosunek do zasad

C. Egzodynamik jest kapryśny, nie uznaje żadnych zasad.

BC. Egzostatyk jest indywidualista, uznaje ogólne zasady z odchyleniami zależnymi od jego osobistych upodobań.

B. Statyk jest pryncypialny, trzyma się zasad rygorystycznie.

AB. Endostatyk jest elastyczny, uznaje ogólne zasady z odchyleniami zależnymi od potrzeb.

B. Endodynamik jest zaborczy, dla korzyści jest gotów nagiąć każdą zasadę.

3/ Stosunek do informacji

C. Egzodynamik wydaje mnóstwo informacji nie dbając o ich zgodność z rzeczywistością, fantazjuje (mówi nawet gdy nie wie).

BC. Egzostatyk wydaje informacje zgodnie z rzeczywistością, ale uzupełnione zmyśleniami, koloryzuje (mówi więcej niż wie)

B. Statyk wydaje informacje ściśle zgodnie z rzeczywistością, jest prawdomówny (mówi to co wie)

AB. Endostatyk wydaje informacje zgodne z rzeczywistością ale z niedomówieniami, jest lakoniczny (mówi mniej niż wie).

A. Endodynamik zataja informacje o rzeczywistości (nie mówi nawet gdy wie).

4/ Pragnienia

C. Egzodynamik pragnie się w pełni wypowiedzieć, odsłonić się wobec całego świata, ceni swobodę.

BC. Egzostatyk pragnie się popisywać w celu wywołania podziwu, ceni styl.

B. Statyk pragnie ładu i sprawiedliwości, ceni normy.

AB. Endostatyk pragnie działać użytecznie, ceni metody.

A. Endodynamik pragnie zdobyczy, ceni ekspansje.

5/ Stosunek do moralności

C. Egzodynamik uważa za moralne to, co pozwala cieszyć się życiem (altruizm).

BC. Egzostatyk uważa za moralne to, co jest piękne (estetyzm).

B. Statyk uważa za moralne to, co jest słuszne (rygoryzm).

AB. Endostatyk uważa za moralne to, co jest użyteczne (pragmatyzm).

A. Endodynamik uważa za moralne to, co jest dla niego korzystne (egoizm).

6/ Stosunek do prawa

C. Egzodynamik nie interesuje się prawem ani też nie chce, żeby prawo ingerowało w jego życie.

BC. Egzostatyk stosuje się do prawa ale uchyla się od niego, gdy jest dla niego przykre.

B. Statyk stosuje się do prawa rygorystycznie, jest legalista.

AB. Endostatyk stosuje się do prawa ale uchyla się do niego, gdy utrudnia mu użyteczne działanie.

A. Endodynamik uważa prawo za narzędzie, którym posługuje się we własnym interesie.

7/ Decydowanie

C. Egzodynamik podejmuje decyzje nieopatrzenie, pod wpływem doraźnych wrażeń, jest impulsywny.

BC. Egzostatyk podejmuje decyzje lekkomyślnie, improwizuje.

B. Statyk podejmuje decyzje prostolinijnie, kierując się obowiązującymi normami.

AB. Endostatyk podejmuje decyzje przezornie, kierując się ich użytecznością.

A. Endostatyk podejmuje decyzje przebiegle, z lekiem popełnienia błędu

15. Upodobania zawodowe.

C. Egzodynamicy to twórcy (poeci, powieściopisarze, dramaturdzy, malarze, rzeźbiarze, kompozytorzy itp.), wynalazcy.

BC. Egzostatycy to interpretatorzy, "twórcy z cudzej inspiracji" (aktorzy, wirtuozi, krytycy, dziennikarze - felietoniści, tłumacze).

B. Statycy to odbiorcy sztuki (publiczność) i wykonawcy żądań (pracownicy).

AB. Endostatycy to organizatorzy, "władcy z cudzej nominacji" (kierownicy, dowódcy itp.).

A. Endodynamicy to władcy (dyktatorzy, biznesmeni itp.).

Szerokość charakteru

Dynamizm charakteru, podobnie jak wszelkie zjawiska regulacyjne, ma pewną strefę nierozróżnialności, w której zakresie człowiek akceptuje bodźce bez oporu, uważając je wszystkie za dobre dla siebie. Parametr sterowniczy określony tym zakresem stanowi **tolerancję**. Poza zakresem tolerancji człowiek akceptuje pewne bodźce tylko pod wpływem presji, im dalej od granic tolerancji, tym silniej człowiek się opiera, tym większą więc musi być presja, aby była skuteczna. Parametr sterowniczy określony zakresem skuteczności presji stanowi **podatność**. Suma tolerancji i podatności jest więc zakresem, w którym (dobrowolnie czy pod presją) bodźce są akceptowane.

Parametr sterowniczy określony tym
sumarycznym zakresem dynamizmu stanowi
szerokość charakteru.

Wobec bodźców przypadających poza zakresem
podatności, czyli poza szerokością charakteru,
człowiek stawia opór nie do pokonania, raczej
zginie niż ulegnie.

Przykładem tego mogą być ludzie, którzy zginęli
na torturach nie zdradziwszy swych towarzyszy

Przyjmując najprostsze skale (małe - duże) dla tolerancji i podatności otrzymuje się cztery typy ludzi pod względem szerokości charakteru:

1. nietolerancyjni, niepodatni, zgadzający się tylko na niewiele rzeczy i nieustępliwi wobec prób wymuszania ich zgody na cokolwiek innego.

2. nietolerancyjni, podatni, zgadzający się tylko na niewiele rzeczy, ale łatwo ustępujący wobec nacisku.

3. tolerancyjni, niepodatni, zgadzający się na wiele rzeczy, ale na nic ponadto.

4. tolerancyjni, podatni, zgadzający się na wiele rzeczy, a nawet na jeszcze więcej, nawet przy niewielkich naciskach.

Z biegiem lat życia tolerancja wzrasta, a podatność maleje. Dlatego właśnie dzieci grymaszą, ale łatwo ustępują pod presją. Natomiast starcy są wyrozumiali w wielu sprawach, ale poza nimi oponują kategorycznie, nawet w drobnostkach (co młodzi nieraz określają jako "upór starczy", który przypisują "sklerozie").

Pod wpływem nagłego powodzenia (jak np. awans, spadek, wygrana), następuje chwilowy wzrost podatności (chwilowa gotowość do działania, uszcześliwiania wszystkich), ale trwałe powodzenie sprawia, że podatność staje się jeszcze mniejsza niż pierwotnie ("wzbogaceni stają się hardzi"). Natomiast pod wpływem nagłego niepowodzenia (jak np. wielka strata, degradacja) następuje chwilowe zmniejszenie podatności (chwilowa wrogość do wszystkich), ale trwałe niepowodzenie sprawia, że podatność staje się większą niż pierwotnie ("zbiedniali stają się ustepliwi").

Charaktery jednakowe.

Człowiek o określonym dynamizmie ma większe szanse stworzenia sobie sytuacji zgodnej ze swoim charakterem, gdy współdziała z ludźmi o takim samym dystansie, a więc dążącymi do takiej samej sytuacji. Wówczas wszyscy razem dysponują sumą swoich mocy, łatwiej więc im pokonywać wspólne przeszkody, niż każdemu z osobna. Postawa człowieka do typu ludzi o takim samym dynamizmie, jak jego własny, jest solidarnością, a do jednego wybranego partnera przyjaźnią.

Zgodnie z tym może wchodzić w grę **przyjaźń** egzodynamików (C - C), egzostatyków (BC - BC), statyków (B - B), endostatyków (AB - AB), endodynamików (A - A). Najtrwalsze są przyjaźnie statyków, gdyż obaj partnerzy trzymają się określonych zasad (wierność, prawdomówność itp.). Im dalej od statyzmu tym łatwiej o zerwanie przyjaźni. Miedzy egzodynamikami dochodzi to na tle rywalizacji o uwielbienie ze strony otoczenia (np. miedzy gwiazdami filmowymi), a miedzy endodynamikami na tle rywalizacji o władzę (np. tak skończyła się przyjaźń miedzy Cezarem a Pompejuszem).

Zakończenie

Biorąc pod uwagę 8 typów intelektu, 5 typów dynamizmu, oraz typy szerokości charakteru, otrzymuje się 160 typów ludzkiego charakteru, jest więc z czego wybierać, pomimo zastosowania najprostszycch skal dla każdego parametru charakteru.

Należy przy tym mieć na uwadze, że poszczególne parametry charakteru są od siebie niezależne, a więc, np. okoliczność, że ktoś ma wysoką inteligencję lub duży talent, nie zależy od tego, czy jest on egzodynamikiem lub statykiem, to musi mieć przywiązanie do zasad, być prawdomównym, obowiązkowym, itd. Przestrzeganie tych wymagań zapewni, że odbiorcy odczytują ujęcie charakteru jako zgodne z rzeczywistością.